

Kulturális értékek védelme

A kulturális örökség klasszifikálásának problémája

KRAUSZ EDINA

1972-ben az UNESCO párizsi központjában a megjelenő országok képviselői rámutattak, hogy a kulturális és természeti örökség nemzeti szintű védelmének még mindig jelen vannak gyengeségei az egyes államokban. A kulturális és nemzeti értékek kiemelt figyelemre érdemesek és ennél fogva védelmük és állapotuk fenntartása a világörökség részeként a különböző államok feladata.

Mivel a világörökségi helyszínek kulturális vagy természeti szempontból egyedinek számító értéket hordoznak, ezért a Világ kulturális és természeti örökségének megóvását célzó egyezmény (*Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage*) figyelembevételével a besorolás alapját maga az örökség kulturális értéke képezi. Ebből kiindulva minden olyan örökségi helyszín, amely kiemelt figyelemre érdemes vagy kiemelt egyetemes jelentőségű, jogosult az örökségvédelmi listára való felvételre, védelme pedig az otthont adó ország hatáskörébe tartozik.

A „világörökség” egy olyan kategória, amely az örökség eszmei értékét használja fel legfontosabb értékelési standardként, ami egyben az emberiség örökségének legmagasabb szintje.

Tri Anggraini et al. (2015) szerint az örökség identitást kínál egy országnak és a kultúra fenntartja a fejlődést. Ezen a területen, ha egy országnak lehetősége van a régiókban rejlő lehetőségek kiaknázására, amelyek egyedülálló termékeket és kiegészítő tevékenységeket adhatnak az idegenforgalmi piacon, akkor ezek szerepével növekedhet a foglalkoztatás is és javulhat az életminőség. Az örökség az egyik fontos alkotó, amelynek szerepe van egy város karakterének, identitásának és városképének megteremtésében. Másodrészen tükörként funkcionál, amely megmutatja korunk társadalmi és szellemi körülményeit. Örökségeink hatással vannak múltunkra, jelenünkre és jövőnkre is érintik. Továbbá tükörképei az egész társadalom képét meghatározó, uralkodó helyi közösségek viselkedési mintázatának is. A

technológia, a demográfiai és gazdasági változások befolyásolják a kulturális örökséget, ezért a kultúra és az örökség egy dinamikusan átalakuló és változó értéket képvisel az államok életében (Petronela, 2016).

A kulturális értékeket Mateja et al. (2015) úgy határozza meg, mint olyan területi tőkét vagy fejlesztési terület forrást, amelyet nemcsak a turisták, hanem a helyi lakosok is megtapasztalhatnak és élvezhetnek, és amely pozitív gazdasági, társadalmi és környezeti hatásokat okozhat. Annak ellenére, hogy az örökséget és annak megőrzését már régóta a gazdasági fejlődésre negatív hatásúnak tekintik, mégis hatékony partnerként tekintenek rájuk az országok. Az örökségek gazdasági értékét a bruttó hozzáadott érték határozza meg, a gazdaságra, turisztikai látogatásokra és fogyasztásokra gyakorolt szorzója, míg a társadalmi érték a társadalmi kohézió, a közösség felhatalmazása, a készség- és a fejlesztő szintű tanulás mérésével határozható meg. A szerzők a környezeti potenciált is hozzáadták a listához, mert felfedezték, hogy a fenntartható örökséggazdálkodás összefügg az ökoszisztémák komplexitásának és stabilitásának fenntartásával - például a hagyományos gazdálkodási tevékenységek típusai összekapcsolhatóak a talajerózió csökkenésével (Petronela, 2016).

Az ország kultúrájáról szóló másik véleményt erősen befolyásolja a gazdasági fejlődés története. A kultúra hozzájárulását olyan termékeken keresztül szemléli, amelynek szerepe van a közösség társadalmi és gazdasági helyzetének javításában. A kultúra magában foglal olyan dolgokat, mint: népszokások, szokások, folklór, bizonyos vonásokkal rendelkező nemzethez tartozás érzete vagy az oktatás (Balan et Vasile (2015)).

Vasile et al. (2015) szerint a tömegmédiá hatásán keresztül nagy lehetőség van a hagyományos turisztikai termékek vonzóvá tételében a fogyatkozó fogyasztói csoportok számára, ideértve különösen a konzervatív embereket. Továbbá szabadidejükben a lakosokat érdekli a "kulturális fogyasztás", amely segít abban, hogy több információt szerezzenek a helyi örökségi értékekről. Kolesnikova, Salyahov és Fakhruddinov (2015) szerint az immateriális vagy nem anyagi jellegű örökség kategória magában foglal olyan részeket, mint az immateriális vagyon és immateriális javak. Az immateriális nemzeti vagyont tudásként, kulturális szintként jellemzik, melyhez hozzátartoznak a hagyományok, a nemzeti morál, stb. Ezért az országok versenyképességét gyakrabban sajátos és egyedi immateriális erőforrásaik határozzák meg, következésképpen a kutatásba, fejlesztésbe és innovációba történő beruházásokat tekintik a legfontosabb teljesítményforrásoknak – ez egyben a kulcs a tudásalapú tőke és a szellemi tőke fejlesztésében (Petronela, 2016).

Rusu-Tanasa (2015) vitatja, hogy egy nemzet (vagy nemzeti régió) szellemi tőkéje megköveteli egy olyan változokon alapuló rendszer kiépítését, amely segít feltárni és kezelni egy ország láthatatlan gazdagságát. A tudás az értékteremtés alapvető forrásának tekinthető mind vállalati, mind regionális szinten, ezért az Unió országai és régiói megpróbálják előmozdítani és kihasználni a regionális és nemzeti innovációs stratégiákat, így teljesítve a Lisszaboni Szerződés célját, hogy az európai gazdaság a világ legversenyképesebb tudásalapú gazdaságává váljon. Az UNESCO is kimondja, hogy a közösségeknek fontos törekvése a szellemi kulturális örökség megőrzésében a helyi termékek előállításán, megőrzésén, fenntartásán keresztül, ezáltal hozzájárulva a kulturális sokszínűség megteremtéséhez.

Legyen szó világörökségről, nemzeti örökségről vagy helyi jelentőségű örökségi értékről, mindhárom kategória az emberi tevékenység hagyatékának része és besorolásuk relatív értékükön alapszik, nem pedig karakterükön, jellemzőiken vagy jellegükön. Az azonos jellemzőkkel rendelkező örökségek három különböző kategóriába sorolhatóak be, más szóval a három kategóriában megjelenhetnek azonos karakterisztikájú helyszínek is. Az Egyezmény bizonyos mértékig a résztvevő országok azonos felfogását is tükrözi az örökségi értéket, mint fogalmat illetően (Hua, 2010).

A Világörökség Egyezmény két kategóriába sorolja az emberiség világörökségét: 1, kulturális örökség és 2, természeti örökség, amelyekre az egyezmény címe is egyértelműen utal.

A két kategória megalkotása indokolt volt, ha figyelembe vesszük, hogy az adott örökségi érték a Föld természetes fejlődésének eredményeként vagy az emberi tevékenység hatására alakulhatott ki. Habár az emberiség a Föld evolúciójának része és a természeti örökség biológiai világába is sorolható, más életformákkal összehasonlítva az emberiség képes feltalálni és növelni az ismereteit, ezért a kulturális örökség és természeti örökség megkülönböztetése indokolt. Ugyanakkor az értékek másodszintű besorolása a két kategórián belül már nem ennyire egyértelmű. Összesen hat kulturális helyszínekre vonatkozó kritérium létezik, valamint további négy vonatkozik a természeti értékekre. (2005-ben az addig különálló két kritériumcsoportot egybevonták.) Világörökséggé váláshoz az arra jelölt helyszínnek minimum egy kritériumnak meg kell felelnie (Hua, 2010).

Kulturális kritériumok

- I. Az ember alkotó géniuszának kimagasló megnyilvánulása
- II. Az emberiség kultúrájának fontos állomása – valamely történeti korszak, vagy a világ valamely kulturális régiója tekintetében – az építészet, a technika, a művészetek, vagy a város- és látképtervezés-fejlődés szempontjából
- III. Valamely kulturális hagyomány, illetve eltűnt vagy máig létező civilizáció egyedülálló, vagy legalábbis kimagasló tanúsága
- IV. Valamely épülettípus, építészeti vagy technikai megoldás, vagy tájtípus olyan kimagasló példája, amely az emberiség történelmének jelentős állomásait reprezentálja
- V. Valamely tradicionális településtípus vagy földhasználati forma olyan kimagasló példája, amely egy bizonyos kultúrára (vagy bizonyos kultúrákra) jellemző, különösen, ha az a környezet visszafordíthatatlan megváltozása következtében veszélyeztetetté válik
- VI. Közvetlenül vagy közvetett módon kapcsolatos olyan eseményekkel vagy élő hagyományokkal, elképzelésekkel, illetve hiedelmekkel, művészeti és irodalmi alkotásokkal, amelyek egyetemes értéket képviselnek.

Természeti kritériumok

- VII. Egyedülálló természeti jelenségek és képződmények előfordulási helye, illetve páratlan természeti szépséggel és kimagasló esztétikai értékkel bíró terület
- VIII. Kimagasló példája bolygónk története meghatározó szakaszainak, ideértve az élet kialakulásának és fejlődésének emlékeit, a föld felszínét alakító jelentős geológiai folyamatok nyomait és a meghatározó geomorfológiai és fiziográfiai formációkat
- IX. Kimagasló példája a szárazföldi, édesvízi, parti, illetve tengeri ökoszisztémák, valamint növény- és állattársulások kialakulását és fejlődését meghatározó ökológiai és biológiai folyamatoknak
- X. A biológiai diverzitás természetes előfordulási helyén és környezetében történő, megőrzése szempontjából döntő fontosságú élőhely, ideértve a veszélyeztetett, illetve

a tudomány vagy a biológiai örökség megőrzése szempontjából kimagasló és egyetemes értékű fajok élőhelyeit. (http6)

Az alábbiakban a “kulturális örökség” alkategóriának meghatározását és osztályozását ismertetjük:

1. Emlékművek: építészeti alkotások, monumentális szobrászati és festészeti alkotások, régészeti elemek vagy szerkezetek, feliratok, barlanglakások, különböző jellegzetességek, amelyek kiemelkedő univerzális értékkel bírnak; történelmi, művészeti vagy tudományos emlékek;
2. Épületcsoportok: különálló vagy összekapcsolt épületek csoportjai, amelyek építészetük, homogenitásuk vagy a tájban elfoglalt helyük a történelem, a művészet vagy a tudomány szempontjából kiemelkedő egyetemes értékkel bír;
3. Helyszínek: emberi tevékenység hatására keletkezett vagy a természet és az ember együttes alkotásai, valamint azok a területek, ideértve a régészeti lelőhelyeket, melyek történelmi, esztétikai, etnológiai vagy antropológiai szempontból kiemelkedő egyetemes értékkel rendelkeznek.

A kulturális örökség fenti három kategóriájában ismertettek közül az első két kategória jelenléte a történelem, művészet vagy tudomány szempontjából vált indokolttá, míg az utolsó a történelmi szempont mellett az esztétikai, etnológiai és antropológiai jellemzőket is magában foglalja.

Hacsak nincs egyetértés az ezeket a nézőpontokat meghatározó kritériumokról, felmerülhet nehézség az osztályozást illetően. Ezenkívül az esztétikai és antropológiai értékelési szempontokat kizárólag helyszínek esetében alkalmazni nem kívánatos, mivel a műemlékek és épületcsoportok is esztétikai és antropológiai kiértékelést igényelnek.

Az Egyezményben foglalt osztályozási szabványok (ha a vizsgálati szempontot tekintjük osztályozási szabványnak) a kulturális örökség megkülönböztetésére vonatkozó kategóriák szerint árnyaltak is lehetnek, illetve több kategóriára is érvényessé válhatnak.

Például mikor a világörökségi besorolás szerinti műemlékek, épületcsoportok és helyszínek alkategóriák közül több is átfedésben van egy helyszín esetében, két probléma merül fel: egyrészt lehetetlen tovább osztályozni a három alkategóriát azonos besorolási szempontok alapján, másrészt pedig ezen altípusok jellemzői átfedésben vannak. Az „emlékmű” fogalma nem csak az emlékművet, mint monumentális szobrászati és építészeti alkotást foglalja magában, de az alkotáshoz kapcsolódó maradványokat, ereklyéket és helyszíneket is, így az „emlékmű” mint fogalom pontosítása szükséges az adott helyszín besorolásához. Az Egyezményben az „emlékmű” fogalmi besorolása kizárja például a lelőhelyeket ebből az alkategóriából; mindazonáltal hozzáadja a épületeket, ami félreértéshez vezethet az épületcsoportokkal. A „régészeti jellegű elemek vagy szerkezetek” jellemzése még pontatlanabb: lehetséges volna, hogy a kulturális örökség másik két típusának nincs „régészeti jellege”? (Hua, 2010)

Az „épületcsoportokat” - például házak, síremlékek, templomok, hidak, műhelyek, kertek - az emberek tudatosan tervezték, és téglákkal, kövekkel, cementtel vagy egyéb anyag felhasználásával építették fel, hogy megfeleljenek bizonyos speciális igényeknek.

A különböző funkciójú épületek együttesen településeket vagy városokat alkotnak. Hasznosításuk és az épületek állapota meghatározzák megőrzésüket és azok eltérő jellegét: a kifosztott épületek vagy olyan épületek, amelyek elvesztették állapotukat, az eredeti funkciójuktól eltérően a kulturális örökség másik alkategóriájába tartoznak az Egyezményben foglaltak szerint - „lelőhelyek”. A „lelőhely” a kulturális örökség olyan megőrzését jelzi, ahol a korábbi emberi tevékenység és természeti hatások eredményeként létrejött épületek találhatóak. Az ilyen helyszínek leírásában az Egyezmény leszögezi az emberi tevékenység jelenlétét, a létrejöttükben pedig azonos mértékű szerepet játszó mérnöki munka, kombinált emberi és természeti tevékenység meglétét, ami azt a benyomást kelti, hogy a kulturális örökség első két típusát nem fedheti le a helyszín jellege. Ebből a szempontból az adott hely régészeti meghatározása sokkal pontosabb lehet, mint a Világörökségi Egyezmény szerinti besorolási kategóriája (Hua, 2010).

A kulturális örökség típusai közül, ha a „lelőhelyet” használják a kulturális örökség egy meghatározott típusának és annak megnevezésére, akkor az örökség rangsorolása nem lehet

„épületcsoport”, mivel a lelőhely fő része általában „épületcsoportokból” áll (ezen kívül egy helyszínen számos más műemlék is van eltemetve, ezek közül néhány emlék jellegű), amelyek többnyire elhagyottak vagy megsemmisültek. Ha a régészeti értelemben vett „lelőhelyeket” párhuzamba állítjuk a kulturális örökségi típusokkal, két tulajdonsággal kell rendelkezniük: először is viszonylag épen kell állniuk a földön és továbbra is használatban lenniük; anyaguknak, elrendezésüknek, szerkezetüknek és díszítésüknek továbbra is tükrözniük kell az eredeti megjelenést, bár használatuk és hagyományaik azóta megváltozhattak; másodsor, ugyanakkor a közösségnek kell használniuk őket a kezdetektől a mai napig, és annak ellenére, hogy az idő múlásával az épület maga változhatott, a kulturális vonásoknak és a kapcsolódó hagyományoknak zökkenőmentesen és folyamatosan kellett fejlődniük (Hua, 2010).

Bármely típusú kulturális örökség, amely megfelel ennek a két kritériumnak, további megnevezést és új meghatározást igényel, és nem jelölhető az egyezményben meghatározott „épületcsoportnak” vagy „műemléknek”.

A Világörökség Egyezmény ugyanígy három kategóriába sorolja a természeti örökségeket is, de az említett kategóriákkal nem sikerül megneveznie őket, csak osztályozási szempontból és a tipológiai jellemzők alapján történik meghatározás:

1. természeti tulajdonságok, amelyek fizikai és biológiai képződményekből vagy ilyen képződmények csoportjaiból állnak, amelyek kiemelkedőek esztétikai vagy tudományos szempontból és egyetemes értékkel bírnak;
2. geológiai és fiziográfiai képződmények és pontosan körülhatárolt területek, amelyek a veszélyeztetett fajok élőhelyét jelentik és kiemelkedő egyetemes értékű állatok és növények a tudomány vagy a természetvédelem szempontjából;
3. természeti helyek vagy pontosan körülhatárolt természeti területek, amelyek a tudomány, természetvédelem vagy természetes szépség szempontjából kiemelkedő egyetemes értékkel bírnak.

A természeti örökség kategorizálására vonatkozóan, az egyezményben elfogadott megfigyelési szempontból mindhárom kategóriának „tudományos” értékkel kell rendelkeznie (ez minden természetes örökség egyik közös jellemzője); az első és a harmadik kategória „esztétikai” értékkel bír, míg az utóbbi kettő megőrzési szempontból tekint az adott értékre. A

leírás nem nyújt sok segítséget a természeti örökség három kategóriába való besorolásához és leírásához. Ugyanakkor a felesleges szavak kiküszöbölése után a természeti örökség kategóriája egyértelműbb, mint a kulturális örökségé. Így tudjuk, hogy az első kategória foglalkozik a geológiai örökségekkel, amely természetszerűleg rétegekből és ősi biológiai kőületekből áll; a második a biológiai örökséggel foglalkozik, beleértve az „állatok és növények” élőhelyét (a geológiai és élettani képződményeket is beleértve); A harmadik kategória egyértelműbb, és a topográfiai örökséggel foglalkozik, beleértve a híres természeti festői helyeket.

Még eközött a három, kategória mellett is megemlíthető bizonyos szintű átfedés, például: az első kategóriában lévő „fizikai és biológiai képződmények vagy ezek csoportjai átfedésben vannak a geológiai és fiziográfiai képződményekkel, formációkkal a második kategóriában; az első kategóriában leírt esztétikai nézőpont pedig könnyen összetéveszthető a természetes szépséggel a harmadik kategórián belül. Ezért még a természetes örökségek osztályozása és leírása sem szigorú vagy feltétlenül logikus (Hua, 2010).

Linné svéd tudós például a *Systema naturae*-ben már a 18. században kifejtette, hogy a természeti világ ásványokra, növényekre és állatokra van osztva, így osztályozási modellt állított fel, amely bár nem felel meg teljes mértékben a megőrzés követelményeinek, az örökség besorolásával kapcsolatban rá támaszkodni és a modell alapján konzultálni lehet róla (Linnaeus, 1758). Ha a problémát a természeti örökség védelmével és kezelésével kapcsolatos különféle tudományágak és módszertanok szemszögéből vizsgáljuk, ésszerűbb lenne a természeti örökséget két kategóriába sorolni: az élő és az élettelen örökséget az első szinten, majd innen folytatva a részletesebb alkategóriázást.

Hangsúlyozni kellene ugyanakkor azt is, hogy a Világörökségi Egyezmény megalkotása után az UNESCO Világörökség Bizottsága 1992-ben az amerikai Santa Fe-ben ismét összeállt, és a kiemelkedő egyetemes értékű „kulturális tájak” bekerültek a Világörökségek listájába, amely így egyben külön kategóriává vált. Az Egyezményhez képest az újonnan javasolt örökségi osztály és a kulturális és természeti örökségek besorolása között különbségek vannak az Operatív Irányelvekben foglaltak alapján.

További osztályozási szempontot jelent a veszélyeztetettség mértéke is. Az említett szempontok alapján helyszínt a veszélyeztetett világörökségek listájára akkor lehet felvenni, ha a körülmények veszélyeztetik azokat a jellemzőiket, amelyek miatt a nevezetességet felvették a világörökségi listára ([http1](http://)).

Ilyen problémák lehetnek a fegyveres konfliktusok és háborúk, természeti katasztrófák, környezetszennyezés, orvvadászat, vagy ellenőrizetlen urbanizáció/emberi fejlődés. A veszélyeztetett örökségi lista célja a fenyegetésekkel kapcsolatos nemzetközi tudatosság növelése és az aktív ellenintézkedések ösztönzése. A helyszínt bizonyítottan fenyegető veszélyek lehetnek közvetlen fenyegetések vagy közvetettek, amelyek káros hatással lehetnek a helyszíntre.

A veszélyeztetettségi listán szereplő egyes területek természetvédelmi állapotát évente felülvizsgálják; ezt követően a bizottság további intézkedéseket kérhet, törölheti az ingatlant a listáról, ha a fenyegetések megszűntek, vagy fontolóra veheti a törlést mind a veszélyeztetett világörökség, mind a világörökség listájáról is. (http2) Eddig ilyen csak két helyszín esetében történt: az ománi Arab Oryx Szentély és a németországi Drezda Elba-völgy. Miután az ománi kormány úgy döntött, hogy 90 százalékkal csökkenti a védett terület nagyságát, 2007-ben az Arab Oryx Szentélyt közvetlenül eltávolították a veszélyeztetett listáról (http3). A drezdai Elba-völgy 2006-ban került először a veszélylistára, amikor a Világörökség Bizottság úgy döntött, hogy a Waldschlösschen híd megépítésének tervei jelentősen megváltoztatják a völgy tájképét. Válaszul Drezda városi tanácsa megpróbálta megállítani a híd építését. Miután azonban számos bírósági határozat lehetővé tette a híd építésének folytatását, a völgyet 2009-ben törölték a világörökségi listáról (http4).

Az első globális értékelés, amely a természeti világörökségi helyszíneket fenyegető veszélyeket számszerűsítve mérte, megállapította, hogy a helyszínek 63 százalékát károsította az emberi tevékenység növekedése, beleértve az útépitéseket, a forgalom miatt megnövekedő terheltséget, a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztését és a települések behatolását az elmúlt két évtizedben (Allan et al. 2017). Ezek a tevékenységek veszélyeztetik a világörökség részét képező helyszíneket, és veszélyeztethetik egyedi értékeiket. Az erdőt tartalmazó természeti világörökségi helyszínek 91 százaléka szenvedett veszteséget 2000 óta. Sokuk sokkal nagyobb veszélynek van kitéve, mint korábban feltételezték és azonnali védelmi intézkedéseket igényelnek (Venter et al. 2016).

Ezenkívül a kulturális javak és az identitásteremtő helyek megsemmisítése a modern aszimmetrikus háború egyik elsődleges célja. Ezért a terroristák, a lázadók és a zoldos seregek szándékosan szétverik a régészeti helyszíneket, szent és világi emlékműveket, valamint könyvtárakat, levéltárakat és múzeumokat. Az ENSZ, mint békefenntartó és az UNESCO a Blue Shield International-lel együttműködve aktívan kapcsolódik be és akadályozza az ilyen

cselekményeket. A világörökségi helyszínek, a régészeti leletek, a kiállítások és a régészeti lelőhelyek védelme azonban csak a helyi lakosokkal való együttműködés révén valósítható meg fenntartható módon. Karl von Habsburg, a Blue Shield International elnöke így foglalta össze: "A helyi közösség és a helyi résztvevők nélkül ez teljesen lehetetlen lenne." (Matz, 2019; http5)

Annak ellenére, hogy a világörökségi lista kialakítása sikeresen szerepet játszott a természetvédelem előmozdításában, az UNESCO által irányított projekt kritikát váltott ki különböző fórumokon (Barron, 2017; Vallely, 2018). Ennek oka az Európán kívüli örökségi helyszínek esetében észlelt alulreprezentáció, a helyválasztással kapcsolatos vitatott döntések és a tömeges turizmus kedvezőtlen hatása azokra a helyekre, amelyek nem tudják kezelni a látogatók számának gyors növekedését. Lobbipar nőtt a díjak köré, mert a világörökségi lista jelentősen növelheti az idegenforgalom megtérülését. A helyszínekre vonatkozó ajánlások és a felvételi folyamatok gyakran hosszadalmasak és költségesek, ami hátrányos helyzetbe hozza a szegényebb országokat.

2016-ban az ausztrál kormány arról számolt be, hogy sikeresen lobbizott a Nagykorallzátony természetvédelmi erőfeszítéseinek törléséről az UNESCO "Világörökség és turizmus változó éghajlaton" című jelentéséből. Az ausztrál kormány intézkedései megválaszolták az aggodalmukat azon negatív hatások miatt, amelyeket egy "veszélyeztetett" címke gyakorolhat az idegenforgalmi bevételekre az UNESCO által korábban kijelölt világörökség részeként. (Slezak, 2016; Hasham, 2015) Számos felsorolt helyszín, mint például a penangi George Town, a panamai Casco Viejo és a vietnami Hôi An, megpróbálta megtalálni az egyensúlyt a vendéglátás gazdasági előnyei között, hogy jelentősen megnövelje a látogatók számát, és megőrizze az elismerést kiváltó eredeti kultúrát és helyi közösségeket (Maurel, 2017; Caust, 2018).

Általánosságban kijelenthető az említettek kapcsán az is, hogy az örökségi értékek turistákat vonzó hatásán keresztül a turizmus elég nagy hatással van az ország GDP-jére, elősegítve a bevételeket.

Az örökség fontos eleme a nemzeti azonosításnak és szimbolikus reprezentálásának, megtestesítése az adott társadalmi értékeknek. Az örökség megfoghatatlan elemei, úgy mint szimbólumok, jelentések és képek nagyobb jelentőséggel bírnak az érzelmi és érzelmi kötődés megkönnyítésében a nemzeti örökség turisztikai kontextusában. Másrészt a helyi közösségek profitálnak a turizmusból, közvetlenül szolgáltatások és kereskedelmi cikkek vásárlásával,

szállodák, hagyományos kézműves termékek (ajándéktárgyak) útján. Közvetett módon pedig a történelmi helyszínek infrastrukturális fejlesztése, a városrehabilitáció és bizonyos területek megőrzése révén.

A sok fejlődő ország véleménye szerint az egyre növekvő idegenforgalmi ipar magában foglalja a problémák lehetséges megoldását, mint például az alacsony foglalkoztatási ráta vagy a devizák iránti igény és magasabb kormányzati bevételek generálása. Az összes megszerzett és elemzett információ szerint fontos a szellemi kulturális örökség, mert növelik az ország bevételeit, és sok turistát vonzanak látogatásra a különböző kulturális termékek, és természetesen munkahelyeket is teremthetnek (Petronela, 2010).

Forrásjegyzék:

Allan, James R.; Venter, Oscar; Maxwell, Sean; Bertzky, Bastian; Jones, Kendall; Shi, Yichuan; Watson, James E.M. (2017). ["Recent increases in human pressure and forest loss threaten many Natural World Heritage Sites"](#) (PDF). *Biological Conservation*. **206**: 47–55. doi:10.1016/j.biocon.2016.12.011.

Balan, M., Vasile, V., (2015). Heritage as an Alternative Driver for Sustainable Development and Economic Recovery in South East Europe Cultural determinants of economic performance in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 188, 290 – 296.

Barron, Laignee (30 August 2017). ["Unesco-cide': does world heritage status do cities more harm than good?"](#). *The Guardian*. London. Archived from [the original](#) on 27 May 2020. Retrieved 3 September 2017.

Borza, M., Manolescu, I. T., (2015). Heritage as an Alternative Driver for Sustainable Development and Economic Recovery in South East Europe The Implication of International Cooperation in the Sustainable Valorisation of Rural Touristic Heritage. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 188, 222 – 229.

Caust, Jo (10 July 2018). ["Is UNESCO World Heritage status for cultural sites killing the things it loves?"](#). *The Conversation*. Archived from [the original](#) on 30 May 2020. Retrieved 30 May 2020.

Hasham, Nicole (17 September 2015). "Government spent at least \$400,000 lobbying against Great Barrier Reef 'danger' listing". *The Sydney Morning Herald*. Archived from the original on 28 December 2016.

Hua, S. (2010): World Heritage Classification and Related Issues—A Case Study of the “Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage”. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 (2010) 6954–6961

Kolesnikova, J., Salyahov, E., Fakhruddinov, R., (2015). Heritage as an Alternative Driver for Sustainable Development and Economic Recovery in South East Europe Correlation of

concepts of intangible property of the state, national wealth and intangible heritage. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 188, 237 – 241.

Maurel, Chloé (11 January 2017). "[The unintended consequences of UNESCO World Heritage listing](#)". [The Conversation](#). Archived from [the original](#) on 27 May 2020. Retrieved 4 September 2017.

Mateja, S. H., David, B., Primož, Pipan., (2015). Sustainable Heritage Management: Social, Economic and Other Potentials of Culture in Local Development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 188, 103–110.

Matz, Christoph (28 April 2019). "[Karl von Habsburg auf Mission im Libanon](#)" [Karl von Habsburg on a mission in Lebanon]. [Kronen Zeitung](#) (in German). Archived from [the original](#) on 26 May 2020. Retrieved 22 May 2020.

Nicula, V., Spanu, S., Neagu, R. E., (2013). Post Crisis Economy: Challenges and Opportunities, IECS 2013 Regional Tourism Development in Romania - Consistency with Policies and Strategies Developed at EU Level. *Procedia Economics and Finance* 6, 530 – 541.

Linnaeus, C. (1758). [Systema naturae per regna tria naturae :secundum classes, ordines, genera, species, cum characteribus, differentiis, synonymis, locis](#) (in Latin) (10th ed.). Stockholm: Laurentius Salvius.

Petronela, T. (2016): The importance of the intangible cultural heritage in the economy. *Procedia Economics and Finance* 39 (2016) 731 – 736.

Rusu-Tanasa, M., (2015). Economic Prospects in the Context of Growing Global and Regional Interdependencies”, IECS 2015 Intellectual Capital a Strategic Factor of Socio-Economic Development of Regions and Countries. *Procedia Economics and Finance* 27, 369 – 374.

Slezak, Michael (26 May 2016). "[Australia scrubbed from UN climate change report after government intervention](#)". [The Guardian](#). Archived from the original on 27 October 2016.

T.G. (20 July 2016). "[Modernist masterpieces in unlikely Asmara](#)". [The Economist](#). Archived from the original on 15 July 2017.

Tri Anggraini, P., Sadasivam, K., Alpana, S., (2015). The 5th Sustainable Future for Human Security (Sustain 2014) Preserving cultural heritage of Denpasar: local community perspectives. *Procedia Environmental Sciences* 28, 557 – 566.

Vallely, Paul (7 November 2008). "[The Big Question: What is a World Heritage Site, and does the accolade make a difference?](#)". *The Independent*. [Archived](#) from the original on 27 October 2016.

Vasile, V., Surugiu, M.-R., Login, I.-A., Andreea, S., (2015). Direct Heritage as an Alternative Driver for Sustainable Development and Economic Recovery in South East Europe Innovative valuing of the cultural heritage assets. Economic implication on local employability, small entrepreneurship development and social inclusion. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 188, 16 – 26.

Venter, Oscar; Sanderson, Eric W.; Magrath, Ainhoa; Allan, James R.; Beher, Jutta; Jones, Kendall R.; Possingham, Hugh P.; Laurance, William F.; Wood, Peter; Fekete, Balázs M.; Levy, Marc A.; Watson, James E. M. (2016). "[Sixteen years of change in the global terrestrial human footprint and implications for biodiversity conservation](#)". *Nature Communications*. **7**: 12558. [Bibcode:2016NatCo...712558V](#). [doi:10.1038/ncomms12558](#). [PMC 4996975](#). [PMID 27552116](#).

http1: "[World Heritage in Danger](#)". UNESCO World Heritage Centre. [Archived](#) from the original on 5 July 2020. Retrieved 10 July 2017. UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION CONVENTION CONCERNING THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE WORLD HERITAGE COMMITTEE Thirty-third session Seville, Spain 22-30 June 2009

http2: [Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention](#). UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION INTERGOVERNMENTAL COMMITTEE FOR THE PROTECTION OF THE WORLD CULTURAL AND NATURAL HERITAGE. WHC.19/01 10 July 2019

http3: "[Oman's Arabian Oryx Sanctuary : first site ever to be deleted from UNESCO's World Heritage List](#)". UNESCO World Heritage Centre. 28 June 2007. [Archived](#) from the original on 5 July 2020. Retrieved 10 July 2017.

http4: "[Dresden is deleted from UNESCO's World Heritage List](#)". UNESCO World Heritage Centre. 25 June 2009. [Archived](#) from the original on 7 July 2017. Retrieved 10 July 2017.

http5: "[Action plan to preserve heritage sites during conflict](#)". United Nations peacekeeping. 12 April 2019. Archived from [the original](#) on 27 May 2020. Retrieved 25 May 2020.

http6: UNESCO, World Heritage Center. <https://whc.unesco.org/>